

การวิเคราะห์วัฒนธรรมและจริยธรรมในการบูชาหลวงปู่มีชัย

An Analysis of Culture and Ethics of Luang Pu Mee Chai Worship

พระมหาวิโรฒ ปภาโส (มนีวงศ์)¹,

จรัส ลีกา², อุดม บัวศรี³, สุวิน ทองปั้น⁴ และ สาคร พรหมโคตร⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3,4}

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย⁵

Phramaha Viroj Paphaso (Maneevong)¹,

Jaras Leeka², Udom Buasri,³ Suwin Thongpan⁴,

Assistant Professor and Sakhorn Phromkhot⁵

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Khonkaen Campus, Thailand^{1,2,3,4}

Loei Rajabhat University, Thailand⁵

Corresponding Author, E-mail: paphasomaneevong@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีคุณค่าทางจริยศาสตร์ทั่วไปเชิงพุทธ 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลในการบูชาหลวงปู่มีชัยที่มีวิถีชุมชน 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์วัฒนธรรมและจริยธรรมในการบูชาหลวงปู่มีชัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ จำนวน 25 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธีโดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนว

ผลการวิจัยพบว่า

1. จริยศาสตร์ ว่าด้วยสิ่งที่มีคุณค่าภายในอันเป็นจุดหมายสูงสุดในการดำเนินชีวิตและความสุข มีความสัมพันธ์กับคุณค่าของชีวิตทำให้ชีวิตที่มีค่า จริยศาสตร์ยังเป็นเกณฑ์

* วันที่รับบทความ: 7 มกราคม 2562; วันที่แก้ไขบทความ 21 มีนาคม 2562; วันที่ตอบรับบทความ: 31 มีนาคม 2562

Received: January 7, 2019; Revised: March 21, 2019; Accepted: March 31, 2019

ความประพฤติดของมนุษย์ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับไว้วางใจจากการอยู่ร่วมกันในสังคม และยึดเป็นแนวทางเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงามของตนและชุมชน

2. หลวงปู่มีชัย (ปู่ยืน) เป็นพระพุทธรูปยืนสมาธิ กว้าง 2.49 เมตร สูง 7.79 เมตร ประดิษฐานอยู่ที่วัดโพธิ์ชัย บ้านดอนแดง หมู่ 8 ตำบลนาข่า อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นพระพุทธรูปที่เก่าแก่ สร้างเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2100 รวมอายุ ประมาณ 444 ปี ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐา นครเวียงจันทน์ ในการบูชาหลวงปู่มีชัยส่งผลดีต่อสังคมส่วนร่วมและส่วนที่เป็นปัจเจกบุคคล ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งและสงบสุขด้วยบารมีธรรมของหลวงปู่มีชัย

3. วัฒนธรรมการบูชาหลวงปู่มีชัย นั้นทำให้เราได้วัฒนธรรมใน 2 ด้าน คือ คติธรรม และวัตรธรรม ซึ่งแต่ละส่วนจะแฝงอยู่ในวัฒนธรรมการบูชาหลวงปู่มีชัย เพราะเมื่อมีการบูชาผู้บูชาจะได้คติธรรมจากการบูชานั้นไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และสร้างระเบียบวินัยมารยาทให้กับสังคมรวมถึงมีการอนุรักษ์ถาวรวัตถุในฐานะที่เป็นวัตรธรรมของชุมชน เป็นเป้าหมายลุ่มลึกจิตใจของคนในชุมชนให้บรรลุเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

คำสำคัญ: วัฒนธรรม; จริยธรรม; การบูชาหลวงปู่มีชัย

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the theoretical concept of Buddhist ethical values in general; 2) to study the influence of Luang Pu Mee Chai worship towards the community lifestyle; 3) to analytically study the culture and ethics in Luang Pu Mee Chai worship. This qualitative research employed the participatory observation and in-depth interview forms as its research tools with 25 key informants. The obtained data were interpreted through the descriptive analysis according to the deductive analysis method.

The research results were as follows:

1) Ethical values are the ultimate goal of life and happiness. It relates to the value of life making life precious; ethics is also a criterion of human conduct to be accepted by the trust in social coexistence; is a good way of living and community.

2) Luang Pu Mee Chai (Pu Yuen) is a standing Buddha image, 2.49 meters wide, 7.79 meters high, and is enshrined at Wat Pho Chai, Ban Don Tan, Moo 8 , Na Kha, Muang, Udon Thani. It is the old Buddha, created around the year 2100 BE in the era of Phra Choa Chai Chettha in Vientiane. The total age is about 444 years. Luang Pu Mee Chai worship shows contribution to the society and the individual. This results in a strong and peaceful community.

3) The culture of Luang Pu Mee Chai worship shows a culture in two areas; namely, morality and materialism, but it is hidden in the worship culture. When worshipping, the worshiper will have the virtue of worship as a way of life and this creates the disciplines and manners in the society including the artifact conservation of the community as the heart of the community residents to achieve the gold of life in living.

Keywords: Culture; Ethics; Luang Pu Mee Chai Worship

บทนำ

พระพุทธรูปเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อกกราบไหว้บูชา อาจใช้การแกะสลักจากวัสดุต่าง ๆ เช่น ศิลา งาม ไม้ หรือวัสดุอื่นๆ นอกจากนี้ยังอาจใช้การปั้นหรือแตเดิมนั้นพุทธศาสนาไม่มีรูปเคารพแต่อย่างใด ศาสนาพราหมณ์ หรือศาสนาฮินดู ซึ่งมีมาก่อนพุทธศาสนา ก็ไม่มีรูปเคารพเป็นเทวรูปเช่นกัน หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว ผู้ที่เลื่อมใสในพุทธศาสนา อยากจะมีสิ่งที่จะทำให้รำลึกถึง หรือเป็นสัญลักษณ์ขององค์ศาสดา เพื่อที่จะบอกกล่าวเล่าขาน เรื่องราวขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงศึกษาค้นคว้าหาทางดับทุกข์ และทรงชี้แนะสอนสั่งผู้คน ถึงการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงความเป็นอยู่ ที่ก่อให้เกิดความผาสุกในหมู่มวลมนุษย์และสิ่งมีชีวิตในโลกครั้งแรกนั้นชาวพุทธได้นำสิ่งของ ได้แก่ ดิน น้ำ และกิ่งก้าน ใบโพธิ์ จากบริเวณสังเวชนียสถาน 4 แห่ง คือ สถานที่ประสูติ (ลุมพินีวัน), ตรัสรู้ (พุทธคยา), แสดงปฐมเทศนา (สารนาถ) และทรงปรินิพพาน (กุสินารา) เก็บมาไว้เป็นที่ระลึกบูชาคุณพระพุทธเจ้า

การสร้างพระพุทธรูปเริ่มต้นจากการที่พระเจ้าอเล็กซานเดอร์เข้ารุกรานและยึดอินเดียได้แล้วก็ทรงแต่งตั้งพระเจ้ามีลิทเป็นผู้ปกครองแทนพระองค์ได้มีการตั้งรกรากสร้างเมืองที่ปากเตรีย คันธาระ สาคระ มีผู้คนจากหลายส่วนของอาฟกานิสถาน ปากีสถานและอินเดียเหนือเริ่มหันมาเลื่อมใสพุทธศาสนา คำว่า คันธาระ (Gandhara) คติของพวกกรีกไม่รังเกียจในการสร้างรูปเคารพและก่อนที่จะเปลี่ยนมาเป็นพุทธมามกะก็ได้สร้างรูปเคารพของตนอยู่หลายองค์ เช่น เทพเจ้ายูปีเตอร์หรือ ซิวส อิรา เฮอร์มีส อีริสอพอลโล อาร์เทมิส เอเธนา โปซิดอน อาโปรดตี เป็นต้น เทพเจ้าเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นพระเจ้าประจำธรรมชาติ และพวกกรีกสร้างเป็นเทวรูปอุดมมนุษย์มีสัดส่วนเป็นสวยงามจนจัดเป็นสัญลักษณ์อันหนึ่งแห่งศิลปกรรมของชาติกรีกโบราณครั้นเมื่อเปลี่ยนใจมาเลื่อมใสพุทธศาสนา นิยความเคยชินที่ได้กราบไหว้บูชาเทวรูป ทำให้พวกกรีกเกิดมโนภาพคิดสร้างพระพุทธรูปขึ้นมาบ้าง เพื่อให้

เป็นทัศนคติในเวลานี้ถึงพระบรมศาสดา จะไม่เกิดความเปลี่ยนใจ ดังนั้น จึงเกิดคติการสร้างพระพุทธรูปขึ้นในหมู่ชาวกรีก ภายหลังพุทธมามกะชาวอินเดียได้พบเห็นพระพุทธรูปเข้าก็เกิดความเลื่อมใส จึงได้หันมานิยมสร้าง พระพุทธรูปตามคติของชาวกรีกขึ้น แต่ได้ดัดแปลงเป็นแบบอย่างศิลปกรรมแห่งชาติของตน แม้พวกพราหมณ์ก็ได้สร้างเทวรูปพระอิศวร พระนารายณ์ขึ้นเพื่อกราบไหว้บูชา คติความรังเกียจในการสร้างรูปเคารพจึงเป็นอันจืดจางไปจากชาวอินเดียโดยพฤตินัย ในสมัยพระเจ้ามีลิทเธจึงนับว่าเป็น ยุคแรกแห่งการสร้างพระพุทธรูป ลักษณะพุทธรูปของชาวกรีกก็สร้างให้เหมือนมนุษย์จริงมีลักษณะที่งดงามดวงพระพักตร์คล้ายคลึงกับเทวรูป บางครั้งทำเป็นพระมัสสุ (หนวด) บนพระโอษฐ์ เบื้องบนพระเศียรทำเป็นพระเกตุมาลา (ขมวดผม) เพื่อให้เห็นแตกต่างจากรูปพระสาวก เส้นพระเศียรก็ทำเป็นลักษณะม้วนเกล้า ดังเช่นพระเศียรของพระกษัตริย์ ผ้านกสาวพัสตร์ทำเป็นรอยกลีบยื่นเห็นชัดเจนดูผ้าจริง ๆ และมักจะมีประภามณฑลรายรอบพระเศียร แต่ไม่มีลวดลาย พระพุทธรูปปฏิมากรดังกล่าวนี้ ชาวกรีกคิดสร้างสรรค์เป็นปางต่างๆ โดยอาศัยพระพุทธรูปที่ทรงบำเพ็ญเป็นบรรพตฐาน เช่น ปางตรัสรู้ก็ทำเป็นขัดสมาธิวางพระหัตถ์ซ้อนกัน ภายใต้ร่มไม้โพธิพฤกษ์ ปางแสดงพระธรรมจักรทำเป็นรูปประทับบนบัลลังก์ และจีบพระธรรมชนี เป็นวงกลมดุจวงจักรเป็นต้น อย่างไรก็ตามศิลปะที่ดังกล่าวนี้นี้ได้มีการแพร่หลายรุ่งเรืองอย่างกว้างขวางในสมัยอินโดไซริส หรือ พวกกัวยี่สมีอำนาจในอินเดียภาคเหนือ เรียกว่า "พุทธศิลป์แบบคันธาระ (Gandhara Arts)" (Phra Maha Somjhin Sammapanyo, 2003 : 1)

ความแตกต่างกันของพระพุทธรูปในยุคสมัยและสังคมที่แตกต่างกัน ได้สะท้อนให้เห็นแนวความคิดในการสร้างที่มีความลึกซึ้งละเอียดอ่อน เพราะการสร้างพระพุทธรูปจึงมิใช่เป็นเพียงการสร้างรูปเหมือนของพระพุทธรูปเท่านั้น แต่ยังมีนัยอื่นๆ ที่น่าสนใจอีก อาทิ ความจริง ความดี และความงาม ซึ่งเป็นแนวความคิดที่แฝงอยู่กับการสร้างพระพุทธรูปและทำให้เกิดคุณค่าอย่างยิ่งต่อปัจเจกบุคคล สังคมและพระพุทธศาสนา การศึกษาและการอธิบายแนวคิดการสร้างพระพุทธรูปนั้นจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดเชิงปรัชญาเป็นแนวทางในการอธิบายเพราะการสร้างพระพุทธรูปเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความจริงที่มีต่อศาสนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดเชิงปรัชญา ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงความชัดเจนในเนื้อหาสาระของปรัชญาแต่ละสาขาจะพบว่าสาขาที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดการสร้างพระพุทธรูปโดยตรงน่าจะเป็นคุณวิทยา (Axiology) โดยเฉพาะเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับจริยศาสตร์ (Ethics) และสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) เพราะแนวคิดการสร้างพระพุทธรูปตลอดถึงการบูชา

พระพุทธรูปมีความเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนกับเรื่องความดีหรือจริยธรรมและความงามหรือสุนทรียภาพอันเป็นสาระสำคัญของจริยศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ (Yanaphath Yod kaew, 2009 : 1)

สังคมไทยในปัจจุบันมีความเข้าใจเกี่ยวกับการบูชาพระพุทธรูป ทั้งที่ในการบูชาพระพุทธรูปนั้นมีจุดประสงค์เพื่อการระลึกถึงพุทธคุณทั้ง 3 ประการ ของพระพุทธเจ้า ประกอบด้วย พระปัญญาคุณ พระมหากรุณาธิคุณ และพระบริสุทธิคุณ แล้วน้อมนำคุณเหล่านั้นมาเพื่อการปฏิบัติให้ชีวิตมีความดีงาม ในทางกลับกันการบูชาพระพุทธรูปของคนในสังคมปัจจุบันเป็นเหมือนการอ้อนวอน ร้องขอความโชคดี ลากสักการะต่างๆเพื่อประโยชน์แก่ตน จากพระพุทธรูป จึงทำให้พระพุทธรูปกลายเป็นศาสนาแบบเทวนิยมไปในที่สุด ทั้งที่พระพุทธรูปเป็นแบบอเทวนิยม ปฏิเสธการมีอยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวง

ในการบูชาหลวงปู่มีชัย(ปู่ยืน พระพุทธรูปปรางยืนสมาธิ กว้าง 2.49 เมตร สูง 7.79 เมตร) วัดโพธิ์ชัย ตำบลนาข่า อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี ก็มีลักษณะทำนองเดียวกัน คนส่วนมากมองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีการกราบไหว้บูชาเพื่อการขอโชคลาภสักการะแก่ตนเอง ไม่ได้มองเห็นคุณค่าที่แท้จริงในการบูชาองค์พระพุทธรูปว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งการทำความดีงาม เพื่อการทำความเข้าใจในการบูชาให้ถูกต้อง และเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดในการบูชาทั้งแก่ตนและสังคมจะได้เป็นแนวปฏิบัติอย่างถูกต้องแก่นุชนรุ่นหลัง เกี่ยวกับการบูชา จึงเป็นที่มาของการทำวิจัยในครั้งนี้

จากเหตุผลดังกล่าวมานี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์วัฒนธรรมและจริยธรรมในการบูชาหลวงปู่มีชัย วัดโพธิ์ชัย บ้านดอนแดง ตำบลนาข่า อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี ที่มีความสอดคล้องและเข้ากันได้กับทฤษฎีทางจริยศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ที่เกิดเป็นคุณค่าแก่ตนและสังคม และผู้วิจัยมีความคาดหวังว่าผลงานนี้เมื่อสำเร็จแล้วจะเป็นแนวทางและสร้างความเข้าใจอย่างถูกต้องในการบูชาพระพุทธรูป และจะเป็นแนวปฏิบัติที่ดีต่อชุมชนและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีคุณค่าทางจริยศาสตร์ทั่วไปเชิงพุทธ
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลในการบูชาหลวงปู่มีชัยที่มีต่อวิถีชุมชน
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์วัฒนธรรมและจริยธรรมในการบูชาหลวงปู่มีชัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วัฒนธรรมและจริยธรรมในการบูชาหลวงปู่มีชัย วัดโพธิ์ชัย บ้านดอนแดง ตำบลนาข่า อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ส่วนอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ สมุดจดบันทึก ปากกา เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป และกล้องถ่ายวิดีโอ ส่วนการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย มีขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตำรา เอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามชื่อ วัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดในการวิจัยที่เกี่ยวกับการบูชาและหลักพุทธจริยศาสตร์ นำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม และ แบบสนทนากลุ่ม

2) นำแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม และแบบสนทนากลุ่ม ที่ร่างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบถูกต้องและข้อข้อเสนอแนะ

3) ปรับปรุงแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม และแบบสนทนากลุ่มตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ภาษา และวิจัย

4) นำข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำไปปรับปรุง

5) จัดพิมพ์แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม และแบบสนทนากลุ่มฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เสนอต่อผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและประชาชนทั่วไป เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

2) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ให้ข้อมูลหลัก พูดคุยซักถามเพื่อสร้างความคุ้นเคยและเชื่อมั่น พร้อมทั้งแจ้งวัตถุประสงค์ในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล

3) กำหนดนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ ที่จะทำการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึกให้ชัดเจน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เตรียมตัว และจัดเตรียมเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสังเกต การจัดสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้เครื่องบันทึกเสียง การจดบันทึก การถ่ายภาพ การถ่ายวิดีโอ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group Discussion) โดยการเสนอข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ การตีความ และนำเสนอข้อมูลที่ได้ด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามหลักการของอุปนัยวิธี (Induction Method) โดยยึดวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นแนว

ผลการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎีคุณค่าทางจริยศาสตร์ทั่วไปเชิงพุทธ ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทฤษฎีคุณค่าทางจริยศาสตร์ทั่วไปทำให้รู้ถึงความหมายและคุณค่าของจริยศาสตร์ว่าเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต หรือเป็นวิถีทางของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งแต่ละศาสนาจะมีข้อกำหนดว่าอะไรเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ และกำหนดเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติเพื่อไปถึงจุดมุ่งหมายของชีวิต พุทธจริยศาสตร์ก็มีลักษณะเป็นแนวคิดที่มีพื้นฐานมาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่คนทุกคนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ส่วนจริยศาสตร์ในการสร้างพระพุทธรูปเป็นการแสดงออกถึงความระลึกถึงพระพุทธเจ้า ถือว่าเป็นการแสดงความเคารพบูชาพระพุทธเจ้า เรียกว่า สัตถุคารวตา และเป็นการระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงคุณ 3 ประการ ได้แก่ 1) พระบริสุทธิคุณ 2) พระปัญญาธิคุณ และ 3) พระมหากรุณาธิคุณ

2. อิทธิพลในการบูชาหลวงปู่มีชัยที่มีต่อวิถีชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ผลที่ได้รับจากการบูชาหลวงปู่มีชัยต่อชุมชนนั้น ประกอบด้วย 1) ผลที่เกิดกับปัจเจกบุคคล พบว่า หลวงปู่มีชัยเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์มีคุณค่าภายในองค์รูปหลวงปู่เมื่อเห็นแล้วสามารถ

สร้างความปราบปลื้มปิติก่อให้เกิดศรัทธาแก่ผู้พบเห็นเป็นทัศนคติที่ดียิ่งได้ทราบประวัติของท่านก็ยิ่งเพิ่มคุณค่าและแรงศรัทธามากยิ่งขึ้น ถือว่าองค์หลวงปู่มีชัยเป็นสื่อกลางที่แสดงคุณค่าภายในในลักษณะที่เป็นนามธรรมออกมาเป็นรูปธรรมเมื่อมีการกราบไหว้พระพุทธรูปจิตใจก็น้อมระลึกถึงพุทธคุณ แล้วน้อมนำพุทธคุณทั้ง 3 ไปสู่การปฏิบัติเพื่อความ เป็นศิริมงคล และเป็นความดีงามแก่ตนเอง 2) ผลที่เกิดกับสังคม พบว่า การสักการะบูชาแล้วยังสามารถนำคติธรรมที่ได้จากการสักการะบูชามาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนเพื่อชีวิตที่ดีงามตามคติของตนจึงก่อให้เกิดคุณค่าทางการปฏิบัติเป็นการส่งเสริมจริยธรรมของผู้คนในสังคม ในการบูชาหลวงปู่มีชัยนั้นนอกจากทำให้สังคมบ้านดอนแดงมีความสงบร่มเย็นเพราะยึดหลักศีลธรรมและยึดมั่นในสัจจะที่มีต่อหลวงปู่มีชัย และยังก่อให้เกิดบุญประเพณีมากมาย เช่น ประเพณีสงกรานต์หลวงปู่มีชัยในเทศกาลสงกรานต์ บุญเทศน์มหาชาติ ประเพณีบุญบั้งไฟ การถวายเทียนเข้าพรรษา งานลอยกระทง และงานทอดบุญกฐินประจำปีที่ได้สะท้อนวิถีวัฒนธรรมชุมชนออกมาในรูปของบุญประเพณี ทำให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคี มีจิตใจเอื้อเฟื้อ และมีไมตรีจิตต่อกัน ทั้งนี้ในชุมชนบ้านดอนแดงยังมีการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญ คือ การทอผ้าหมี่ขิด ทอผ้าไหม เป็นการเสริมรายได้ให้กับชุมชน เมื่อชุมชนมีรายได้ก็จะไม่มีการลักขโมยเกิดขึ้นในชุมชน

3. การวิเคราะห์วัฒนธรรม และจริยธรรมในการบูชาหลวงปู่มีชัย ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านคติธรรม (Moral) เป็นการสร้างวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำรงชีวิต และมีความเกี่ยวข้องกับจิตใจและคติธรรมได้มาจากคำสอนทางพุทธศาสนา ที่ประชาชนในชุมชนไปกราบไหว้บูชาหลวงปู่มีชัยแล้วน้อมนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตน และชุมชน เช่น ความเสียสละ ความขยัน หมั่นเพียร การประหยัดอดออม ความกตัญญู ความอดทน ทำดีได้ดี และผลการวิจัยยังได้พบว่า ชาวชุมชนบ้านดอนแดง และชุมชนใกล้เคียงเมื่อได้มีโอกาสมากราบไหว้หลวงปู่มีชัยแล้วยังน้อมระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย 2) ด้านวัตถุธรรม (Material) คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น วัฒนธรรมทางวัตถุที่สามารถจับต้องได้สัมผัสได้ เช่น บ้านเรือน อาหาร เครื่องแต่งกาย เครื่องมือ เครื่องใช้ และเครื่องอำนวยความสะดวก เป็นต้น หลวงปู่มีชัยหรือปู้นเป็นพระพุทธรูปปรายยืนสมาธิถือเป็นศาสนวัตถุที่มีความสำคัญและเก่าแก่โบราณเป็นศาสนวัตถุที่เป็นมรดกของชาวบ้านดอนแดงมายาวนาน นอกจากวัตถุธรรมที่เป็นถาวรวัตถุตามที่กล่าวแล้วชาวบ้านดอนแดงยังประกอบอาชีพที่ถือเป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญคือการทอผ้าหมี่ขิด ทอผ้าไหมเพื่อเป็นอาชีพเสริมรายได้

โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาข่า และเป็นสินค้าที่มีชื่อของตำบลนาข่าจนถึงปัจจุบัน 3) การวิเคราะห์คุณค่าทางจริยธรรม พบว่า (1) ด้านคุณค่าที่เกิดกับปัจเจกบุคคล (Individual Value) พบว่า องค์หลวงปู่มีชัยเป็นสื่อกลางที่แสดงคุณค่าภายในในลักษณะที่เป็นนามธรรมออกมาเป็นรูปธรรมเมื่อมีการกราบไหว้พระพุทธรูปจิตใจก็น้อมระลึกถึงพุทธคุณทั้ง 3 ประกอบด้วย พระมหากรุณาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระปัญญาธิคุณ แล้วน้อมนำพุทธคุณทั้ง 3 ไปสู่การปฏิบัติเพื่อความเป็นศิริมงคล และเพื่อความสำเร็จในชีวิตในด้านต่างๆ ส่วนความจริง ความดี และความงาม ซึ่งเป็นแนวความคิดที่แฝงอยู่กับการกราบไหว้บูชาหลวงปู่มีชัยนั้นก่อให้เกิดคุณค่าภายในต่อปัจเจกบุคคล (2) ด้านคุณค่าที่เกิดกับสังคม (Social Value) พบว่า คติธรรมที่ได้จากการสักการบูชามาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนเพื่อชีวิตที่ดีงามตามคติของตนจึงก่อให้เกิดคุณค่าทางการปฏิบัติเป็นการส่งเสริมจริยธรรมของผู้คนในสังคม และยังก่อให้เกิดบุญประเพณีมากมายเช่น ประเพณีสงกรานต์ หลวงปู่มีชัยในเทศกาลสงกรานต์ บุญเทศน์มหาชาติ ประเพณีบุญบั้งไฟ การถวายเทียนเข้าพรรษา งานลอยกระทง และงานทอดบุญกฐินประจำปีที่ได้สะท้อนวิถีวัฒนธรรมชุมชนออกมาในรูปของบุญประเพณี ทำให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคี มีจิตใจเอื้อเฟื้อ และมีเมตตาต่อกัน ทั้งนี้ในชุมชนบ้านดอนแดงยังมีการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญ คือ การทอผ้าหมี่จิดทอผ้าไหม เป็นการเสริมรายได้ให้กับชุมชน เมื่อชุมชนมีรายได้ก็就不用มีการลักขโมยเกิดขึ้นในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์วัฒนธรรมและจริยธรรมในการบูชาหลวงปู่มีชัย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจอยู่ในวิเคราะห์ข้อมูลจึงนำประเด็นเหล่านั้นมาเพื่อการอภิปราย ดังนี้

1) จริยศาสตร์กับการสร้างพระพุทธรูป เป็นการแสดงออกถึงความระลึกถึงพระพุทธเจ้า แต่ด้วยพระพุทธเจ้าไม่ได้ดำรงพระชนม์อยู่แล้ว การจะเข้าเฝ้า กราบไหว้ บูชา พระองค์จริงของพระพุทธเจ้าไม่สามารถทำได้ จึงมีการสร้างพระพุทธรูปขึ้น เพื่อเป็นที่สักการบูชาแทนพระพุทธเจ้า ซึ่งตามหลักการทางพระพุทธศาสนา การเคารพบูชาพระพุทธเจ้าถือเป็นสัตถุคารวตาในคารวธรรม 6 ผลของการสร้างพระพุทธรูปทำให้ชาวพุทธมีสัญลักษณ์เตือนใจให้ได้เจริญพุทธานุสสติ โดยนำคติธรรมที่ได้รับมาเป็นแนวทางในการ

ดำเนินชีวิตของตน และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Yannapat Yodkaew (2010 : 1257-1271) ที่ได้ทำวิจัย เรื่อง ทศนคติที่มีต่อการบูชาพระพุทธรูปในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า ความแตกต่างกันของพระพุทธรูปในยุคสมัยและสังคมที่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นแนวความคิดในการสร้างที่มีที่มาที่ไปอันละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง การสร้างพระพุทธรูปจึงมิใช่เป็นเพียงการสร้างรูปเหมือนของพระพุทธรูปเท่านั้น แต่ยังมีนัยอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีก เช่น ความจริง ความดี และความงาม ซึ่งเป็นแนวความคิดที่แฝงอยู่กับการสร้างพระพุทธรูปและก่อให้เกิดคุณค่าอย่างยั่งยืนต่อปัจเจกบุคคล สังคมและพระพุทธศาสนา

2) หลวงปู่มีชัยเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์มีคุณค่าภายในองค์รูปหลวงปู่เมื่อเห็นแล้วสามารถสร้างความประทับใจปลื้มปิติก่อให้เกิดศรัทธาแก่ผู้พบเห็นเป็นทัศนคติที่ริษะทันที่ยิ่งได้ทราบประวัติของท่านก็ยิ่งเพิ่มคุณค่าและแรงศรัทธามากยิ่งขึ้น ถือว่าองค์หลวงปู่มีชัยเป็นสื่อกลางแห่งการทำความดีในส่วนที่เป็นปัจเจกบุคคลและของชุมชน ทำให้การดำเนินชีวิตมีความดีงามและสังคมมีความสุขซึ่งสอดคล้องกับ Yot Santasombat (1994 : 214) ที่ได้ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมกับความเชื่อในสังคมไทย สรุปได้ว่า การบวงสรวงบูชาหรือการสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างมนุษย์กับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมนุษย์เชื่อว่ามียุติพลเหนือวิถีทางของธรรมชาติและวิถีชีวิตของมนุษย์ และมนุษย์มีความหวาดกลัวต่อภัยธรรมชาติและเชื่อว่าต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจลี้ลับอยู่เหนือปรากฏการณ์ที่สามารถบันดาลคุณและโทษแก่มนุษย์ได้มนุษย์จึงพยายามหาวิธีการอ่อนน้อมเอาใจหรือต่อรองกับอำนาจลี้ลับของธรรมชาติด้วยการบูชาบนบานหรือด้วยการเซ่นไหว้

3) วัฒนธรรมการบูชาหลวงปู่มีชัย ทำให้ได้คติธรรม และวัตรธรรม ซึ่งแต่ละส่วนจะแฝงอยู่ในวัฒนธรรมการบูชาหลวงปู่มีชัยทั้งสิ้นเพราะเมื่อมีการบูชาผู้บูชาจะได้คติธรรมจากการบูชานั้นไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และในการบูชายังได้สร้างระเบียบวินัยมารยาทให้กับสังคมรวมถึงมีการอนุรักษ์ถาวรวัตถุในฐานะที่เป็นวัตรธรรมของชุมชน ทำให้เกิดคุณค่าทางใจในส่วนบุคคลและเป็นกรอบเบ้าหล่อหลอมจิตของคนในสังคมเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ซึ่งสอดคล้องกับ Phatraphi Laotrakul (2009 : 1) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมไทยกับการรับรู้หลักการและพฤติกรรมในการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของประชาชน พบว่า วัฒนธรรมไทยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของประชาชน ได้แก่ การไม่ยึดมั่นในกฎเกณฑ์และวัฒนธรรม สิทธิร่วมกัน ส่วนวัฒนธรรมบอกกล่าว ค่านิยมเคารพผู้

อาวุธและความเชื่อในพระพุทธศาสนา พบว่า ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์วัฒนธรรมและจริยธรรมในการบูชาหลวงปู่มีชัย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการผลวิจัยไปใช้

1.1) ควรมีการส่งเสริมให้พระสงฆ์และประชาชนคนอีสานเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และการอนุรักษ์พระพุทธรูปเก่าแก่ที่ล้ำค่าให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป

1.2) ควรมีการมีการส่งเสริมให้พระสงฆ์ ชุมชน และองค์กรภาครัฐในภาคอีสานได้มีส่วนร่วมในการสร้างรูปแบบและกระบวนการการอนุรักษ์พระพุทธรูปโบราณอีสาน

1.3) ในการอนุรักษ์พระพุทธรูปโบราณต้องให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมโดยถือเป็นวาระของชุมชนและเพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชนในภาคอีสาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรจะทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับการทำความเข้าใจความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อการอนุรักษ์พระพุทธรูปโบราณโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2) ควรทำวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เกี่ยวกับการทำความเข้าใจการอนุรักษ์พระพุทธรูปโบราณอีสานโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.3) ควรทำวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับการอนุรักษ์พระพุทธรูปโบราณอีสานโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

1. จริยศาสตร์กับการสร้างพระพุทธรูป เป็นการแสดงออกถึงความระลึกถึงพระพุทธเจ้า แสดงให้เห็นความจริง ความดี และความงาม ซึ่งเป็นแนวความคิดที่แฝงอยู่กับการสร้างพระพุทธรูปและก่อให้เกิดคุณค่าอย่างยิ่งต่อปัจเจกบุคคล สังคมและพระพุทธศาสนา

2) หลวงปู่มีชัยเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่และศักดิ์สิทธิ์มีคุณค่าภายในองค์รูปหลวงปู่เมื่อเห็นแล้วสามารถสร้างความประทับใจปัดกวาดให้เกิดศรัทธาแก่ผู้พบเห็น เป็นสื่อกลางแห่งการทำความดีในส่วนที่เป็นปัจเจกบุคคลและของชุมชน ทำให้การดำเนินชีวิตมีความดีงามและสังคมมีความสุข

3) วัฒนธรรมการบูชาหลวงปู่มีชัย ทำให้ได้คตินิยม และวัตรธรรม ซึ่งแต่ละส่วนจะแฝงอยู่ในวัฒนธรรมการบูชาหลวงปู่มีชัยทั้งสิ้นเพราะเมื่อมีการบูชาผู้บูชาจะได้คตินิยมจากการบูชานั้นไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และในการบูชายังได้สร้างระเบียบวินัยมารยาทให้กับสังคมรวมถึงมีการอนุรักษ์ถาวรวัตถุในฐานะที่เป็นวัตรธรรมของชุมชน ทำให้เกิดคุณค่าทางใจในส่วนบุคคลและเป็นกรอบเบ้าหล่อหลอมจิตของคนในสังคมเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

References

- Phra Maha Somjhin Sammapanyo. (2003). *The Origin and Development of the Buddha Statue*. Online. Retrieved December 12, 2018. from: <http://www1.mcu.ac.th/article/detail/502>
- Phatraphi Laotrakul. (2006). *Thai Culture and the Perception of the Right of Privacy Principle and Privacy Right Violation*. Graduate School: Chulalongkorn University.
- Yannapat Yodkaew. (2010). *An Analytic Study of Essential and Artificial Value of the Buddha Image Worship*. The 7th Conference Kasetsart University, Kamphaeng Saen Campus, 7-8 December 2010, 1257-1271.
- Yot Santasombat. (1994). *Culture and belief system in Thai society*. Bangkok: Thammasat University Press.